

Otroški vrtci

Dr. Slava Lunaček

Otroški vrtci so postali družbena potreba, ustanova, ki pomaga ženi, da se lahko vključuje v javno življenje, ne da bi pri tem trpela vzgoja njenega otroka. Vzgojiteljica v vrtcu postaja sodelavka staršev pri vzgoji otroka, saj ga skupno z njimi vzgaja, dopolnjuje ali celo nadomešča domačo vzgojo. Vrtec vse bolj postaja življenjski prostor za otroka zaposlene matere. Vrtec dobiva v novih družbenih razmerah značaj razširjene družine in njegov socialni pomen je predvsem v tem, da štiti in podpira zaposleno mater.

Pri nas so potrebe po vrtcih kot zaščitni ustanovi matere in otroka velike, bile bi še večje, če bi iz vzgojnih razlogov hoteli vključiti v vrtce prav vso predšolsko deco. Naš današnji gospodarski položaj nam narekuje, da za zdaj poskrbimo v prvi vrsti za otroka matere — umske ali ročne delavke — in da širšo koncepcijo šolskega vrtca kot splošno-vzgojne ustanove preložimo na poznejši čas. Vendar tudi prvega dela te naloge še ne bomo mogli takoj rešiti optimalno. Da bi postavile večje število novih zgradb z visoko sodobno ravnijo, tega v bližnjih letih komune oziroma občine gospodarsko še ne bodo zmogle. Prav zato, ker moramo računati z omejenimi sredstvi, bi morali izdelati nekakšen načrt, ki bi nam bil kažipot pri reševanju te socialne zaščite otroka.

Verjetno se bomo morali odločiti za načelo, da se otroški vrtci ustanovijo predvsem v industrijskih krajih, zlasti onih, ki šele nastajajo, kamor se priseljujejo mladi ljudje, kjer nastajajo nove mlade družine. Seveda bi pri tem ne smeli izključiti velikih naselij, kjer se žene v izredno visokem odstotku vključujejo v delovni proces. Počakala bi pa lahko poljedelska območja, brez velikih delovnih zadrug, kjer se družinski odnosi niso bistveno spremenili, kjer otroški vrtec še ni tako važen družbeni faktor.

Kakšen naj bo vrtec, da bo svojim nalogam kos? Ne moremo ustvariti samo enega profila vrtca. Zahteve do vrtca niso namreč nekaj stalnega, ampak se nenehno spreminjajo, so ogledalo pedagoških metod, vsakokratne gospodarske moči ter razumevanja oblastvenih organov in družbenih organizacij v določenem kraju za to obliko zaščite matere in otroka.

Mnenja sem, da se bomo morali marsikje zadovoljiti s preureditvijo stare stavbe v zasilni otroški vrtec, da bomo morali znižati naše higienske zahteve na oni minimum, ki otrokom še ne ogroža zdravega telesnega in duševnega razvoja, a mu vendarle nudi varno zavetje. Ko izbiramo stavbo, ki naj bi nam služila za zasilni otroški vrtec, moramo paziti, da bo ustrezala z zdravstvenega stališča in da bo primerna za vzgojno delo z otroki. Pri tej presoji moramo paziti:

Da je stavba v sredini okoliša, iz katerega prihajajo otroci v vrtec. Zaradi nizke zmogljivosti predšolskega otroka bi največja oddaljenost ne smela presegati 1—1½ km.

Da leži poslopje v kakšnem vrtu ali da ga obdaja vsaj večje dvorišče, ki bi omogočalo prenos dela z otroki v prosto naravo. Zato bi neposredno okoli dvorišča ne smelo biti gnojnih jam, odprtih suhih stranišč itd. Po možnosti naj bi zaradi prahu in prometne varnosti otrok bilo odmaknjeno od glavnih prometnih žil.

Da se dnevni prostori vrtca nameste po možnosti v pritličju. Hoja po strmih stopnicah hitro utruja otroka, zmanjšuje tudi možnost hitre povezave z naravo.

Da predvidimo dve sobi, ki bi služili za dnevni prostor, sočasno tudi za obednico in spalnico. Dve sobi potrebujemo, ker se delo z otroki odvija pravilno edinole, če imamo prostor za mlajšo skupino otrok v starosti 4—5 let ločen od prostora za starejše otroke 5—7 let. Kakor je pestrost v starostnih razlikah lahko stimulatívna, vpliva v tem obdobju mučno in do neke mere ovira vzgojno delo. Zato bi se smeli omejiti na eno sobo samo tam, kjer vseh otrok skupaj ni več kot 25 do 30.

Da imata dnevni sobi sončno lego. Najboljša je jugovzhodna orientacija, manj ugodna zapadna, ker je na poletje v popoldanskih urah prevročá. Za zasilne šolske vrtnice bi vendar lahko na splošno veljalo osnovno načelo, da soba ne sme biti obrnjena proti severni strani neba, ker je sicer brez sonca. Soba mora biti suha in ker se otroci te starosti mnogo gibljejo v prostoru, dovolj prostorna. Na splošno zahtevamo za otroka povprečno 1,8 do 2 m² talne površine, če je soba visoka 3 m. Če je nižja od 3 m, določimo njeno ustreznost z najnižjo količino zraka, ki jo mora imeti posamezni otrok, to je 5 m³. Površina oken bi morala znašati vsaj ¹/₅ talne površine. Pri zasilnih vrtnicah zahtevamo le toliko oken in tolikšna okna, da soba ni mračna, vendar pa toliko osvetljena, da otrok lahko opravlja svoje delo brez škode za svoj vid. Stene v sobah naj bi imele barvo z velikim odbojnim faktorjem, kot n. pr. rumeno, svetlozeleno, svetlooranžno, da tako pripomoremo k boljši osvetljenosti prostorov.

Okna morajo biti v takem stanju, da se dajo odpirati, tako da zračenje sobe ni ovirano. Za ogrevanje prostora pa je, če nimamo centralne kurjave, najboljša lončena ali Lutzova peč. Železne peči odklanjamo, ker dajejo nenakomerno toploto in so temperaturne razlike prevelike. Soba je zdaj pregreta, že kmalu nato pa daleč pod predpisano temperaturo. Razen tega pa zgorevanje prašnih delcev na železni površini peči kvari tudi zrak, kar je v zasilnih vrtnicah že tako ali tako dokaj pogosten pojav. Tla so lahko ladijska iz mehkega lesa ali parketna, nikakor pa ne kamnita ali cementna.

Nadalje mora vrtec imeti svoj garderobni prostor. V ta prostor postavimo enostavne obešalnike, ki imajo leseno podolžno palico, kot jo imajo omare v naših privatnih stanovanjih in so na njej pritrjeni obešalniki za obleko. S higienskega stališča je namreč važno, da pride zrak do obleke z vseh strani in da se tudi posuši, če je mokra. Tega namreč ne dosežemo, če obesimo obleko na navadno kljuko. Misliti moramo tudi na to, da uredimo pod obešalnikom letvo za odlaganje čevljev in klop, na katero sede predšolski otrok, ko sezuva obuvalo.

Nadalje moramo poskrbeti za umivalnico, ki je nujno potrebna že iz vzgojnih razlogov, saj si mora otrok v vrtcu prisvojiti osnovna načela osebne higiene. Umivalnico lahko namestimo v posebnem prostoru in le v najtežjih primerih v garderobi sami. Če je vodovod, moramo gledati, da pride po ena pipa z umivalnikom na vsakih 6—10 otrok. Če tekoče vode ni, postavimo v sredino prostora dobro pritrjeno klop in ustrezno število po navadi belo emajliranih umivalnikov. K vsakemu umivalniku spada vrč z vodo. Odpadno vodo zlivamo v večji lesen ali pločevinast škaf, če za odplake ni posebnega odtoka. Za umivanje nog je najpripravnejša pločevinasta banjica, kot jo uporabljamo za kopanje dojenčkov. Poleg nje namestimo klopco, da otrok lahko sede.

Razen tega naj ima otroški vrtec svoje lastno stranišče z vsaj dvema školjkama. Iz zdravstvenih razlogov nedopustno je, da bi to stranišče uporabljale tuje osebe izven otroškega vrtca. Če školjka nima predpisane višine 28 do 32 cm, temveč višino 45 cm, ki ustreza odraslemu človeku, tedaj obdamo školjko spredaj in ob straneh z leseno stopnico, visoko kakih 14 cm, široko pa kakih 40 cm. Na isti način zmanjšamo višino suhega stranišča. Stranišče izven stavbe za to starostno obdobje ni primerno, ker vpliva nepovoljno vsaj na bolehnne otroke, če že na zdrave ne, in po svoje prispeva k nečistoči tudi v dnevni sobi.

Razen tega mora biti zajamčena oskrba z neoporečno pitno vodo. Končno je potrebno, da uredimo zasilno, malo čajno kuhinjo, ker si danes ne moremo misliti vrtca, ki ne bi daljal otroku vsaj enega obroka, to je južine, za dopolnitev domače neuravnovešene prehrane. Zato je potreben majhen prostor z zidanim štedilnikom ali električnim kuhalnikom in pa suha shramba za mleko v prahu, da se ne kvari. Priporočljiva je klet za shranjevanje sadja, vendar je pri zasilnih vrtcih ne zahtevamo. Če v prostorih vrtca ni mogoče urediti kuhinje, si moramo te prostore preskrbeti v kaki drugi stavbi, ki je v neposredni bližini vrtca.

To bi bila glavna načela za ureditev zasilnega otroškega vrtca.

Na nove zgradbe moramo misliti že tedaj, ko postavljamo v velikih naseljih večje šole. Pri tem seveda želimo, da bi otroški vrtec ne bil vključen v življenjski prostor osnovnošolske dece, temveč da je povsem samostojna in ločena enota, bodisi v šolski zgradbi sami ali pa kot posebna zgradba v njeni bližini. Z otroškimi vrtci bi morali računati tudi v gradbenem načrtu novih naselij z večjim številom velikih stanovanjskih blokov. Če pa gradimo samo otroški vrtec za določen okoliš, moramo gledati, da je v neposredni zvezi s naravo in zelenimi nasadi. Zdi se mi, da so to vprašanje najustrezneje rešili Amerikanci in Avstrijci, ki postavljajo te stavbe v sredo svojih najlepših parkov. Zdravnikom in pedagogom je uspelo prepričati svoje urbaniste, da rešujejo to vprašanje s stališča otrokovih potreb. Ravno v parku lahko gradimo enostavne, preproste, prijazne stavbe, ki ustrezajo otrokovim predstavam o prijetnem domu, a se istočasno prilegajo v zeleno okolje parka in mu tako zagotavljajo čimbolj zdravo okolje.

Če hočemo, da bo vrtec otroku nadomeščal družinsko bivališče, moramo težiti za tem, da ustvarimo v njem intimno vzdušje. Zato je otroški kolektiv v naj sodobnejših zamejskih vrtcih porazdeljen v posamezne oddelke, ki so zaključene enote. V takem oddelku je dnevni sobi priključena lastna garderoba, umivalnica, kopalnica, stranišče z dvema školjkama in prostor za shranjevanje ležalnikov. Vsak oddelek ima svoje lastno igrišče z majhnim bazenom, ki je v neposredni zvezi z dnevno sobo, tako da se ob ugodnem vremenu lahko odpro široka vrata in se dnevna soba z igriščem združi v eno samo razsežno delovno torišče. V takem oddelku, kjer živi 20—30 otrok, se razvija kolektivno življenje, ki sliči družinskemu. Ker je otrok tega obdobja še manj sposoben za dalj časa trajajoče skupinsko delo in ga le-to hitro utruji, je poskrbljeno tudi za individualno zaposlitev posameznika. Z znižanjem stropa, z lahkimi predelnimi stenami imajo otroci polno koticov, niš, v katere se lahko umaknejo za individualno igro ali zaposlitev ali pa se skupinsko zaposle v miniaturni spalnici za punčke, v kuhinji, likalnici itd. Zelenje, rože, akvarij itd. ne ustvarjajo samo prijetnega, veselega okolja, v katerem se otrok razživi in dobro počuti,

temveč vzgajajo v njem tudi čut dolžnosti in odgovornosti, ko sam prevzame njih oskrbovanje in nego. Temu namenu služijo tudi male gredice, ki obkrožajo zunanje stene stavbe. Dnevni prostor je istočasno tudi obednica in spalnica, le za ritmično gimnastiko ob zvokih glasbe in za prireditve je na razpolago večja dvorana, ki jo izmenoma uporabljajo vse skupine. Taka absolutna prostorninska oddeljenost posameznih skupin je iz epidemioloških razlogov zelo ugodna, ker omogoča pri nastopu nalezljivih bolezni izolacijo posameznih skupin. Ugodna je tudi iz pedagoških razlogov, ker daje zaradi omejenega števila oskrbovancev predšolskemu otroku občutek domačnosti. Ima pa eno samo pomanjkljivost — draga je! Na 3—4 take oddelke se navezujejo upravni prostori, soba za izolacijo bolnih, kuhinja s shrambo, kabinet za otroške izdelke, prostor za zdravnika itd.

To je za sodobni otroški vrtec optimalni program.

Pri nas smo pri novih gradnjah bili iz materialnih razlogov nekoliko skromnejši. Tako ne zahtevamo popolne ločitve posameznih skupin in zato predvidevamo le eno garderobo z vsemi ostalimi sanitarnimi napravami, opuščamo sobo za ritmično gimnastiko in omejujemo število stranskih prostorov na čajno kuhinjo in upravni prostor z izolacijsko nišo za otroka, pri katerem se nenadoma pojavijo znaki bolezni. Vzlic temu imajo že izdelani načrti za naše nove otroške vrtce določeno higiensko raven in v svoji bistveni osnovi, t. j. v dnevnem prostoru niso okrnjeni. Želela bi le, da čimprej zgradimo čimveč takih vrtcev, ker bodo v vzgojnem, družbenem, čustvenem in zdravstvenem pogledu v celoti zadovoljili potrebe našega najmlajšega rodu.

(Recepti :

I

V kopici nalog — se lahko zgodi, da obvladamo. Ker je dajamo s tem sestavenčka oziroma zaliv

Sestra naj mater da ga mati doji vsaj zdrava, najbolj primerna in najbolj enostavna. Šele če so objektivni razlogi, naj otroka dohranjuje, in le če nima mleka, naj otroka zaliva.

V nekaterih zapadnih državah, zlasti v Ameriki, so pred leti začeli uvajati umetna hranila za dojenčka kot enakovredna materinemu mleku. Kljub temu, da je v teh deželah prehrabna industrija na visoki stopnji, pa so v zadnjem času uvideli, da vendar vsa umetna mleka in druga hranila ne morejo popolnoma nadomestiti dojenja. Zato so ponovno začeli propagando za dojenje. Za naše razmere pa je materino mleko še celo tista najbolj idealna hrana, ki jo mati lahko nudi svojemu otroku.

Kaj pa število obrokov? Nekateri priporočajo po vzoru zapadnih držav, naj mati že od rane mladosti pusti otroka, da bo sam izbiral čas obrokov.

ka

iki v Ljubljani)

lup an

vstvene delavce na terenu ki se nam zdi, da jo sicer nelj zdravega razvoja, po je normalno razvitega do-

ča, da je za otroka važno, naravna prehrana najbolj